

„Týden neklidu“ skončil. Co dál?

Na diskusi během okupace FaVU (Brno) padaly reakce: „Měsíc neklidu, rok neklidu!“ „Generální stávkal!“ A po protestech zůstává malá menšina studentů, která je odhodlána v duchu této odpovědi jednat. Je si totiž vědoma, že 20 000 studentů v ulicích českých měst byl sice impozantní úspěch, ale ničeho se tím nedosáhlo. Nebude-li se pokračovat, byl „Týden neklidu“ jen vzrušující změnou v každodenním stereotypu studia a práce na akademické půdě. Tato situace tak před nás staví hlavolam: „Jak bojovat dál?“ Žádný recept nemáme, ale cestu k jeho řešení nejspíše nalezneme skrze kolektivní sebereflexi proběhnuvší mobilizace a ujasnění si důvodů, pro něž jsme se „rozhořčili“, a cílů, za které bojujeme. Skromným příspěvkem k této snaze má být i leták, který právě čtete.

Limit studentského hnutí

Dobeš šel „do koše“, ale iniciativa „Za svobodné vysoké školy“ dávala od začátku najevo, že problémem není ani osoba ministra školství, ani ten či onen detail v navrhované reformě, ale reforma jako celek. Kořenem kritiky byla komercializace univerzit, přeměna vzdělání ve zboží a se školným spojený zákaznický vztah mezi studentem a školou. Toto jádro však obalovala a obaluje do odmítnutí správních rad a manažerského řízení univerzit jakožto omezování akademických svobod a plíživé likvidace demokratických výdobytků roku 1989, což jej poněkud zastínilo. „Jádro“ i „obal“ jsou sociálně nedílně spojeny, přesto v mystifikovaném vědomí kapitalistické společnosti existují odděleně jako ekonomická a politická sféra. Obrana „svobody“ tak fungovala jako politický polštář, který hnutí dovolil nekonfrontovat se přímo s jádrem problému. Nemuselo narazit na proklamovanou ekonomickou „nutnost“ reforem a odmrštit ji skrze jednotné a jasné odmítnutí školného a byznysu ve vzdělávání. Naopak mohlo splynout se současnými správci vysokého školství – rektory a senáty – na pozici *reformy ano, ale demokraticky vydiskutované, propracovanější, jiné.*

Je třeba si přiznat, že jen díky tomu dosáhlo hnutí své masovosti. Podpořili ho i ti studenti a pedagogové, kteří tak či onak uznávají „nutnost“ reforem. Nesouhlas se školným a dalšími aspekty komercializace vzdělávacího systému mohl stát v jednom šiku s různě podmíněným souhlasem. V celkovém součtu tak hnutí vyznělo jako volání po sociálně únosné a demokraticky provedené reformě vysokého školství; aby ti, kdo jsou studenty dnes, mohli studenty zůstat i zítra. *Jeho limitem i silou tedy*

byla partikulární a rozporuplná obrana dnešního postavení studenta a pedagoga. I okrajové diskuse uvnitř hnutí o možných změnách ve způsobu výuky a „otevření“ univerzit veřejnosti zůstávaly zlepšovatelstvími nástřely uvnitř stávajícího rámce, jenž zůstal nezpochybněn.

Oč v reformách jde?

Tímto určujícím kontextem není autonomní akademická obec, která dnes sice není ideální, ale v zásadě je svobodná a nepodléhá ekonomickým a politickým tlakům. Stejně tak jím není univerzitní vzdělávání, které by sice potřebovalo doznat nějakých změn, ale prozatím ještě není komodifikované. A není jím ani demokratický stát s občanskou společností. Je jím však skutečnost, že vysoké školy (i stát a občanské bytí) byly a jsou organickou součástí *kapitalistické* společnosti (tedy společnosti založené na výrobě zboží), na jejíž reprodukci se podílejí. Veřejné školství – včetně vysokého – vždy bylo a je institucí, která formuje, kvalifikuje a alokuje zboží zvané pracovní síla, a to dle potřeb stále komplexnější dělby práce.

Už drahnou dobu na vysokých školách probíhá proces jejich neoliberalní restrukturalizace: kvantifikace a standardizace studia i práce a hodnocení akademiků, tlak, aby univerzity rozjžděly vlastní podnikatelské aktivity. Zavádí se nejrůznější studijní poplatky. Na pořad dne přichází snaha o účinné přizpůsobování vysokého školství potřebám trhu práce, což znamená flexibilitu a seškrťávání nabídky studijních programů a snižování počtu studentů (třeba skrze sociální síto školného/zápisného). Pracovní síla řady absolventů má totiž vzestupnou

tendenci stávat se obtížně prodejnou, z hlediska kapitálu přinejmenším potenciálně přebytečnou. Vyhledky na zlepšení jsou za počínající deprese mizivé. Tento „nečas nepřejde“ ani s pádem Nečasovy vlády: na straně státu si bude vynucovat další a další pokusy o adekvátní opatření bez ohledu na to, jestli bude u moci pravice nebo levice.

V srdci kapitalismu dnes sídlí krize. Nejde však o krizi řízení, již lze vyřešit moudřejším a méně zkorumpovaným vládnutím, či návratem k silnému sociálnímu státu. Jde o krizi toho, čím kapitál je: o krizi ziskovosti, o krizi vykořisťování, jež znamená globální útok na cenu pracovní síly i na samotnou existenci mzdy. Reformy vysokého školství, penzijního systému, zdravotnictví i sociálního zabezpečení mají dva cíle: snižovat náklady kapitálu na reprodukci pracovní síly tak, že je přesouvají na jednotlivce a alespoň částečně přeměňují veřejné služby ve zboží, jehož prodej vytváří zisk. Daňová reforma i škrty v platech státních zaměstnanců útočí na reálné mzdy a novela zákoníku práce rozšiřuje prekérní formy zaměstnávání. Pracující se mají nadále zmítat mezi prací a nezaměstnaností - s notnou dávkou nejistoty, budou-li mít zítra z čeho žít, platit půjčky a hypotéku, kterými si udržují jakous takous životní úroveň.

Proti absenci budoucnosti

Prekérní práce je zároveň něčím, co studenti zakoušejí nejen na brigádách, ale stále častěji i jako absolventi, kteří vstupují na trh práce a velmi rychle si vytvářejí břemeno dluhu (pokud ho ještě nemají). S univerzitou spojené očekávání vzestupné sociální mobility se tak stává poměrně nejistým a reforma ho pro část studentů škrtne docela. Ocitáme se vepsáni do této krizové situace, v níž nemůžeme hájit své současné postavení studentů (popřípadě pedagogů) jinak než trváním na zachování již podemletého veřejného a bezplatného školství, protože cokoli menšího by znamenalo přistoupit na logiku reformy, která právě hrozí postavení mnoha z nás podrýt ještě víc. A přitom všichni víme, že tato podoba vzdělávacího systému se z hlediska kapitálu stává anachronismem a snaha o jeho restrukturalizaci

bude bez ohledu na náš vzdor tak či onak pokračovat dál. Je to *nemožná*, nevybojovatelná obrana.

Vydáme-li se tak či onak tímto směrem, obrátí se náš boj *proti* reálné (a nikoli jen proklamované) *ekonomické „nutnosti“* – jasněji v něm vyvstane „*nerealistický*“, „*antieconomický*“, a proto „*protispolečenský*“ aspekt. Z toho důvodu by se tyto snahy setkaly s pozitivní odezvou jen u menšiny studentstva: u těch jeho složek, které už začínají akutně pociťovat, že jejich budoucnost byla obětována na oltáři ekonomiky. Proto by radikální menšiny byly nuceny sáhnout k *razantním akcím*, které by jejich odporu dodaly na účinnosti, a skrze kritiku kapitalistické restrukturalizace jako celku podat ruce dalším složkám obyvatelstva, které se letos možná dají do pohybu: část pracujících, lidí na podpoře, zdravotně postižených, důchodců... *Pokud se v dubnu jen vzájemně potkáme na protestních procesích, symbolicky si zastáváme a zaokupujeme a pak se zase rozejdeme domů, vládu moc nepostrášíme.* Předzvěsti možných věcí příštích se objevovaly už ve spojitosti s „Týdnem neklidu“. Máme tím na mysli zejména rektorem a senátem v zárodku potlačený pokus o okupační stávkou na univerzitě v Hradci Králové a symbolickou, leč inspirativní okupaci FaVU v Brně, která vyvrcholila spontánní blokádou silnice, již ukončila až policie.

Nevíme, jestli vývoj protireformního hnutí reálně nastolí takovou praxi, která by v našem boji rozevřela nůžky mezi obranou našeho stávajícího postavení definovaného kapitalistickou společností a jeho zpochybňováním, odmítáním. *Každopádně jen tak by plánované okupace fakult a stávky na pracovištích ztratily svůj deklarativní, politický ráz a staly se místy, kde bychom se mohli pokusit artikulovat perspektivu komunizace společenských vztahů založených na přímém uspokojování našich potřeb bez toho, aby lidskou práci vysávala upíří chtivost kapitalistického zisku.* Což s sebou přinese nutnost se za tímto účelem organizovat a přijímat reálná opatření. Takovýto výkyv v naší praxi by napjal dosavadní obranářský limit natolik, že by v něm mohly vznikat ruptury – „průzory“ do možné nekapi- talistické budoucnosti, již si stvoříme sami.

Přátelé komunizace